Sisäministeriö LAUSUNTO SM2022-00046

MMO Krüger Kukka(SM) 07.02.2022

Viite
EU/2021/1367

Asia
OSA; Hallintovaliokunnan kuuleminen, tiistai 08.02.2022 klo 12.45; Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta neuvoston päätökseksi väliaikaisista hätätoimenpiteistä Latvian, Liettuan ja Puolan hyväksi (U 82/2021 vp.)

Komissio antoi 1.12.2021 ehdotuksen neuvoston päätökseksi väliaikaisista hätätoimenpiteistä Latvian, Liettuan ja Puolan hyväksi. Ehdotus on osa unionin yhteisten toimien kokonaisuutta, jolla pyritään vastaamaan Valko-Venäjän toimiin muuttoliikkeen välineellistämiseksi poliittisiin tarkoitusperiin.

Vaikka maahantulopaine Latvian, Liettuan ja Puolan Valko-Venäjän vastaisilla ulkorajoilla on vähentynyt huomattavasti ja noin 5000 henkilöä on palannut Valko-Venäjältä kotimaahansa, on tilanne edelleen jännitteinen. Viimeisimpien tietojen mukaan vuonna 2021 edellä mainituissa kolmessa valtiossa tehtiin 12 143 kansainvälistä suojelua koskevaa hakemusta, joista Latviassa 613, Liettuassa 3826 ja Puolassa 7704. Tämän lisäksi esimerkiksi Saksan ja Puolan rajalla on havaittu yli 11 000 Valko-Venäjän kautta saapuneen henkilön rajanylitystä. Tilanne siten edelleen puoltaa unionin yhteisiä toimia siihen vastaamiseksi.

Ehdotuksen sisältö

Komission ehdotuksella luotaisiin turvapaikka-asioiden ja muuttoliikkeen hallintaa koskeva hätätilamenettely, jota sovellettaisiin henkilöihin, jotka on tavattu Latvian, Liettuan tai Puolan Valko-Venäjän vastaisen rajan läheisyydestä luvattoman ulkorajan ylittämisen jälkeen ja henkilöihin, jotka ovat ilmoittautuneet rajanylityspisteessä.

Ehdotuksen tavoitteena on parantaa Valko-Venäjän toimien kohteeksi joutuneiden Latvian, Liettuan ja Puolan mahdollisuuksia hallita alueelleen jo suuntautunutta muuttoliikettä. Ehdotuksessa on siten kyse sisäistä ulottuvuutta koskevista toimista erotuksena toimista, jotka on suunnattu suoraan Valko-Venäjää vastaan tai tehdään yhteistyössä muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa.

Säädöksellä asetettaisiin EU-oikeudelliset rajat sille, mitä toimia nämä jäsenvaltiot voivat välineellistämistilanteen hallitsemiseksi tehdä. Näin näytetään käytettävissä oleva joustonvara samalla turvaten yksilön mahdollisuus hakea turvapaikkaa, saada hakemuksensa käsiteltyä asianmukaisesti, ja palautuskiellon kunnioittaminen.

Komissio ehdottaa seuraavia toimia:

1) Määräaikaa turvapaikkahakemuksen rekisteröinnille voitaisiin pidentää kolmesta päivästä neljään viikkoon.

2) Tietyin edellytyksin kaikkiin hakijoihin voitaisiin soveltaa niin sanottua rajamenettelyä.

3) Aineelliset vastaanotto-olosuhteet voitaisiin rajata perustarpeisiin, joilla tarkoitetaan ruokaa, vettä, vaatteita, riittävää terveydenhoitoa ja tilapäistä majoitusta hakemuspäivästä lukien.

4) Paluumenettelyyn ei sovellettaisi EU:n paluudirektiiviä, vaan siitä voitaisiin päättää kansallisesti.

Toimet olisivat tilapäisiä, niitä sovellettaisiin kuuden kuukauden ajan, mikä komission arvion mukaan on riittävä aika saada akuutti tilanne hallintaan.

Vain Latvia, Liettua ja Puola voisivat soveltaa nyt ehdotettua päätöstä. Toimia ei voisi soveltaa näiden kolmen maan ulkopuolella. Näillä valtioilla ei myöskään olisi velvollisuutta ottaa toimia käyttöön, vaan neuvoston päätöksellä vain annettaisiin siihen mahdollisuus.

Päätösehdotuksen oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 78 artiklan 3 kohta. Kyseisen kohdan mukaan "jos kolmansien maiden kansalaisten äkillinen joukoittainen maahantulo aiheuttaa yhdessä tai useammassa jäsenvaltiossa hätätilanteen, neuvosto voi komission ehdotuksesta hyväksyä väliaikaisia toimenpiteitä kyseisen yhden tai useamman jäsenvaltion hyväksi. Neuvosto tekee ratkaisunsa Euroopan parlamenttia kuultuaan."

Käsittelyvaihe

Perjantaina 28.1. pidetyssä Coreper II:n kokouksessa oli tarkoitus päättää ehdotuksen toimittamisesta Euroopan parlamentille kuulemista varten. Puheenjohtaja kuitenkin katsoi, ettei tämä ollut tässä vaiheessa mahdollista, koska Puola ei katsonut ehdotettujen toimien vastavan sen tarpeita. Ehdotus on siten edelleen neuvostossa käsiteltävänä, eivätkä puheenjohtajan jatkosuunnitelmat ole vielä selvillä. Tiedossa on, että komissio toivoo mahdollisimman pikaista etenemistä, jotta ehdotuksesta saadaan hyötyä käsillä olevaan tilanteeseen vastaamisessa.

Laajempi poliittinen keskustelu muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamisesta jatkunee tiiviisti alkuvuonna 2022 eri neuvostokokoonpanoissa.

Komissio antoi 14.12. asetusehdotuksen pysyväksi lainsäädännöksi muuttoliikkeen välineellistämiseen vastaamiseksi. Asetuksen myötä näissä tilanteissa kaikilla jäsenvaltioilla olisi mahdollisuus poiketa tietyistä unionin säädöksistä. Toimet olisivat sisällöltään samanlaisia kuin mitä komissio nyt ehdottaa Latvian, Liettuan ja Puolan tukemiseksi. Ehdotuksesta on valmisteilla U-kirjelmä. Ehdotuksen käsittely neuvostossa ei ole vielä alkanut.

Lisäksi komissio antoi 14.12. ehdotuksen Schengenin rajasäännöstön muuttamiseksi. Ehdotuksella pyritään osaltaan vastaamaan muuttoliikkeen välineellistämisen tilanteisiin, ja se sisältäisi myös välineellistämisen määritelmän. Ehdotuksesta on valmisteilla U-kirjelmä. Ehdotusta käsitellään neuvostossa työryhmätasolla.

Valtioneuvoston kanta tiivistetysti

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU esiintyy yhtenäisenä käsillä olevaan tilanteeseen vastaamisessa. Valtioneuvosto hyväksyy komission ehdottamat väliaikaiset toimenpiteet osana yhteisten toimien kokonaisuutta. Niillä ei poiketa velvollisuudesta käsitellä turvapaikkahakemus, vaatimuksesta tutkia hakemus yksilöllisesti eikä riittävistä oikeusturvakeinoista.

Valtioneuvosto korostaa, että näiden poikkeustoimien rinnalla työtä yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamiseksi on jatkettava. Järjestelmää on kehitettävä tavalla, joka mahdollistaa jäsenmaille tehokkaat, oikeasuhtaiset ja nykyistä joustavammat keinot vastata muuttuviin tilanteisiin perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

LIITTEET

Asiasanat	laiton maahanmuutto, turvapaikanhakijat, turvapaikka, muuttoliike
Hoitaa	**SM, UM**
Tiedoksi	EUE, OKM, OM, STM, TEM, VM, VNK